



SVEA HOVRÄTT
Miljööverdomstolen

DOM
2004-11-15

Meddelad i Stockholm

ARKIVETS EX

Mål nr M 7283-03
Aktbilaga 33

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Stockholms tingsrätts, avd. 9, miljödomstolen, dom 2003-09-22 i mål nr M 264-02, se bilaga A

KLAGANDE

1. **H.B.**

2. **S.W.**

3. **P-A.H.**

4. **A.H.**

5. **R.E.**

MOTPARTER

1. Bofors Jägargille, c/o **S.F.**

Ombud: advokaten **Å.L.**, Gärde Wesslau Advokatbyrå
Lilla Torget 1, 411 18 GÖTEBORG

2. Länsstyrelsen i Örebro län, 701 86 ÖREBRO

SAKEN

Ändring av villkor avseende verksamheten vid Bofors Jägargilles skjutbanor på fastigheten Bofors Skjutfält 4:2 i Karlskoga kommun

MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Miljööverdomstolen avslår överklagandena.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg	08-700 34 00	08-700 37 93	09.00 – 11.30 12.30 – 15.00

YRKANDEN M.M. I MILJÖÖVERDOMSTOLEN

H.B, S.W, P-A.H, A.H samt R.E.

(klagandena) har, såsom Miljööverdomstolen uppfattar deras överklaganden, yrkat att Miljööverdomstolen skall fastställa att villkoren 6 och 7 angående blysanering i tillståndet för Bofors Jägargilles (Jägargillet) verksamhet, skall kvarstå oförändrade.

Jägargillet har bestritt ändring.

Länsstyrelsen har anfört att den inte har något att erinra mot ett bifall till överklagandena.

Miljööverdomstolen har med stöd av 23 kap. 6 § första stycket miljöbalken avgjort målet utan huvudförhandling.

UTVECKLING AV TALAN I MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Klagandena

Inget nytt har tillkommit som inte var känt vid fastställandet av de aktuella villkoren. Det som tidigare fastställts i dom skall därför gälla även framöver. Det är inte relevant att jämföra Jägargilletts verksamhet med den som bedrivs på Bofors skjutfält. På skjutfältet används inte någon ammunition av bly. Det finns en oro för att förorenat ytvatten rinner via en bäck där kräftor har inplanterats till Imälven och vidare ut i sjön Möckeln. Det finns även en oro för att vatten förorenat av bly når ner till grundvattnet och där förorenar vattentäkter.

Det finns lämplig reningsteknik eftersom sand har renats och återanvänts på en annan skjutbana. Flera tidigare instanser har funnit att sanering måste ske. Dessutom har Naturvårdsverket i det tidigare målet rörande Jägargillet uttalat att de aktuella skjutbanorna bör saneras inom viss tid efter det att användandet av ammunition innehållande bly har upphört. Det kan inte anses uppenbart att villkoret inte längre behövs eller är strängare än nödvändigt.

Jägargillet

Jägargillet har åberopat samma grunder och omständigheter som i miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg.

Det framgår inte av villkoren hur sanering skall ske. Miljödomstolen har därför gjort en riktig bedömning när den kommit fram till att villkoren är för oprecisa för att kunna följas upp. Genomförda undersökningar visar att miljöbelastningen från en enskild skjutbana i regel är måttlig. Bly har en låg mobilitet och en ringa upplösningshastighet, vilket hindrar en vidaretransport i marken. Detta styrks av en studie utförd vid en hagelskjutbana i Gyttorp, enligt vilken bly endast har kunnat spåras ned till ett djup av omkring 40 cm i marken.

Miljöförhållandena vid Jägargillet's skjutbanor är sådana att bly från ammunition inte torde urlakas till Imälven i någon större omfattning. Skjutbanorna är belägna på en plats som minimerar läckaget av bly till ytvatten. Bly från banorna torde därför inte heller utgöra något hot mot kräftorna i älven.

Jägargillet har utöver den skriftliga bevisningen i miljödomstolen åberopat ett kompletterande yttrande av **U.Q.** vid Totalförsvarets forskningsanstalt (FOI). I yttrandet sägs sammanfattningsvis följande.

”Det finns idag inte någon fungerande metod för rening av bly i skjutvallssand som innebär att sanden ”fritt” kan återanvändas. Samtidigt har genomförda undersökningar samstämmigt visat att miljöbelastningen från en enskild skjutbana i regel är marginell och knappast utgör ett hot mot människa och miljö. I det aktuella fallet är skjutbanorna belägna inom Bofors skjutfält vilket medför att den ”extra” belastningen från dessa bör vara försumbar och därför bör bedömas utifrån områdets allmänna status. Vidare finns inga relevanta data eller andra uppgifter som visar att banorna skulle kunna påverka Imälven. Med hänsyn till detta finns det idag således ingen anledning att genomföra en rening av de befintliga skjutbanorna utan de kan lämnas.”

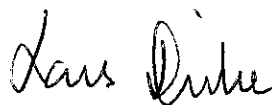
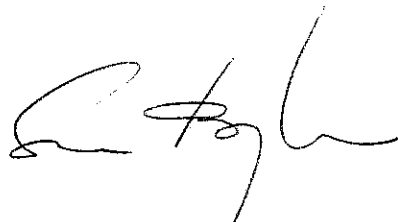
Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har hänvisat till vad som anförts i miljöprövningsdelegationens beslut den 4 juni 2002 och därutöver anför att klagandenas argument i huvudsak är relevanta, men att risken för föroreningar av grundvatten vid de närboendes fastigheter samt förgiftning av kräftor bedöms som osannolik samt att det föreligger osäkerhet rörande effekten av befintliga saneringstekniker.

MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Vad klagandena anför föranleder inte Miljööverdomstolen att göra någon annan bedömning än den som miljödomstolen har gjort. Överklagandena skall därför avslås.

Domen får enligt 23 kap. 8 § miljöbalken inte överklagas.



I avgörandet har deltagit hovrättsråden Per-Anders Broqvist, referent, och Arne Kardell, miljørådet Sven Bengtsson och hovrättsrådet Lars Dirke. Enhälligt.

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avd 9, miljödomstolen, rotel 11

DOM
2003-09-22
Meddelad i
Stockholm

Mål nr M 264-02

KLAGANDE OCH MOTPART

1. Bofors Jägargille

2. R.E.

MOTPART

Länsstyrelsen i Örebro län, 701 86 ÖREBRO

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Örebro län beslut 4 juni 2002, Dnr 5511-04943-2001,
se domsbilaga 1

SAKEN

Ändring av villkor avseende verksamheten vid Bofors Jägargilles skjutbanor på fastigheten Bofors Skjutfält 4:2, Karlskrona kommun

DOMSLUT

1. Med ändring av länsstyrelsens beslut upphäver miljödomstolen villkoren nr 6 och 7 som föreskrivits av miljööverdomstolen i dom den 14 oktober 2002 i mål nr M 161-00 och som avser det tillstånd som meddelats av länsstyrelsen i Örebro län den 1 oktober 1984 i ärende 11.1821-555-84.

2. Miljödomstolen avslår R.E. överklagande.

BAKGRUND

Bofors Jägargille (Jägargillet) beviljades genom beslut av Länsstyrelsen i Örebro län den 1 oktober 1984 tillstånd enligt miljöskyddslagen till utomhusskjutbanor vid Jägargillet skytteanläggning på fastigheten Bofors Skjutfält 4:3 i Karlskoga kommun. Länsstyrelsen i Örebro län lämnade därefter den 24 september 1998 Jägargillet tillstånd till utökad verksamhet. Länsstyrelsen omprövade samtidigt vissa villkor i tillståndet samt införde villkor avseende bl a blysanering. Länsstyrelsens beslut överklagades till miljödomstolen av bl a Jägargillet och R.E. Jägargillet överklagade avsåg tillåtet antal skott och skjuttider. Under handläggningen vid miljödomstolen framställde Jägargillet även yrkande om att villkoren angående blysanering skulle ändras. Detta yrkande fann miljödomstolen vara för sent framställt, varför yrkandet avvisades då det inte heller hade med övriga frågor i målet att göra. Miljödomstolens dom meddelades den 8 december 1999. Jägargillet ansökte därefter i juni 2001 till länsstyrelsen om ändring av villkor i länsstyrelsens beslut av den 24 september 1998 avseende blysanering. Länsstyrelsen avlog överklagandet såvitt gällde att villkoret avseende blysanering skulle utgå, men ändrade tiden för när villkor nr 5 skulle börja gälla till två år efter det att länsstyrelsens beslut vunnit laga kraft.

Jägargillet överklagade även miljödomstolens dom avseende tillåtet antal skott och skjuttider. Miljööverdomstolen fann i dom den 14 oktober 2002 att länsstyrelsens beslut av den 24 september 1998 och miljödomstolens dom inte hade laga grund och därför skulle upphävas. Miljööverdomstolen förordnade dock, med viss justering, att tidigare meddelade villkor om bl.a. blysanering skulle införas i tillståndsbeslutet från 1984. Detta skedde utan att, såvitt framgår av domen, villkoren prövades i sak.

YRKANDEN

Bofors Jägargille har överklagat länsstyrelsens beslut och yrkat i första hand att miljödomstolen med ändring av länsstyrelsens beslut förordnar att villkoren 5 och 6 i tidigare meddelat tillstånd till skjutverksamhet skall utgå. Villkoren lyder enligt följande.

5. Skjutvallarna vid älgbanan, inskjutningsbanan och 50-metersbanan skall saneras från blyrester vart tionde år med början två år efter det att detta beslut börjat gälla. Detta skall pågå till tillförseln av bly helt har upphört.

6. Sanering av lerduvebanorna från bly skall ha påbörjats senast två år efter det att övergång skett till blyfri ammunition. Sanering skall ske på sätt som godkänts av tillsynsmyndigheten.

I andra hand har Jägargillet yrkat att villkoren 5 och 6 skall ersättas med villkor i enlighet med Jägargilletts åtagande enligt följande. Jägargillet åtar sig att inom den i nuvarande villkor angivna tidsramen, i samråd med och på sätt som godkännes av tillsynsmyndigheten, genomföra en platsspecifik riskanalys, samt att genomföra de åtgärder som krävs för att nedbringa de eventuella läckage av blyföreningar som förekommer till en rimlig nivå.

R.E. har överklagat Länsstyrelsens beslut och yrkat att de aktuella villkoren skall kvarstå oförändrade.

GRUNDER OCH UTVECKLANDE AV TALAN

Bofors Jägargille har som grund för överklagandet åberopat att ny kunskap som visar att sanering inte fungerar tillfredsställande har framkommit samt att de föreskrivna villkoren strider mot skälighetsregeln i 2 kap miljöbalken. Till stöd för sitt överklagande har Jägargillet åberopat vad som anförts i ärendet hos länsstyrelsen samt i övrigt i huvudsak följande. Genom riksdagens beslut har tidpunkten för förbud mot användning av blyammunition på skjutbanor fastställts till 1 januari 2008 för kulskytte och 1 juli 2005 för hagelskytte. Tidpunkterna för saneringsstart är således fastlagda. Länsstyrelsen har inte närmare preciserat vad sanering innebär. Länsstyrelsen skriver i sin bedömning att föreningen ges möjlighet att ta del av ny teknik. Jägargillet betvivlar starkt att teknik för tillvaratagande av blyet på nedslagsplatsen för en hagelskjutbana kan finnas tillgänglig inom den fastställda tidsramen. Om teknik skulle finnas är det inte säkert att den är tillämpbar för en enskild förening. Jägargillet anser att den enda möjliga metoden är behandling av området, om det visar sig att läckage förekommer. Ordet sanering skulle i så fall ersättas med behandling. Beträffande skjutbanevallar skriver Länsstyrelsen att redan fungerande teknik i praktisk användning finns. Länsstyrelsen anger inte vilken teknik som avses. De metoder Jägargillet känner till är dels den av försvaret tidigare använda metoden med sållning av sanden för tillvaratagande av metalliskt bly, dels metoden att tvätta sanden. Metoden att sålla sanden ger ett dåligt resultat miljömässigt. Vid Svenska Jägareförbundets och Kommunförbundets seminarium om bly den 14 november 2000 framkom att det i dagsläget finns en mindre

studie gjord som tyder på att urlakningen är lika stor från tvättad sand som från otvättad. Resultat från en större studie avseende detta föreligger ännu inte. Av bilagorna till Jägargilletts begäran om ändring av villkoren framgår att omedelbara åtgärder inte rekommenderas av de sakkunniga i ämnet. Man rekommenderar i stället att vallarna får ligga orörda i avvaktan på de studier som pågår. I varje fall bör inte saneringsåtgärder vidtas utan en föregående riskanalys. Jägargillet har genom Länsstyrelsens beslut 98-09-24 punkt 7 ålagts att utarbeta kontrollplan för egenkontroll. De föreslagna åtgärderna i andrahandsyrkandet kan då inarbetas i planen. Genom Länsstyrelsens beslut har Jägargillet förelagts att genomföra i tid fastställda ej preciserade åtgärder vars genomförande och konsekvenser inte kan överblickas. Ett sådant föreläggande omöjliggör en långsiktig planering och inverkar starkt negativt på verksamheten.

Bofors Jägargille har till stöd för sitt överklagande dels åberopat de rapporter/dokument som åberopades vid länsstyrelsen, dels ett yttrande från den 29 januari 2003 av U.Q. vid Totalförsvarets Forskningsinstitut. Av yttrandet framgår i huvudsak följande. Miljöbelastningen inom en skjutbana hänför sig i huvudsak till förhöjda blyhalter inom vissa områden som kulfång och skjutvallar. Detaljundersökningar indikerar förhöjda blyhalter i ytjorden vid målområdena. Då det gäller den "totala" miljöbelastningen från en skjutbana finns få heltäckande undersökningar. Resultaten visar som helhet en ringa påverkan på omkringliggande markområden och funna halter ligger inom den "naturliga" variationen för liknande områden. Orsaken till den begränsade belastningen anses vara blyets låga mobilitet och ringa "upplösningshastighet" vilket gynnar blyadsorptionen och samtidigt hindrar en vidaretransport. Försvarsmakten har sedan flera år bedrivit och initierat flera projekt vars gemensamma syfte har varit att finna en lämplig teknik för rening/inaktivering av bly i kulfångssand eller inom delar av skjutfält. Den nu använda tekniken innebär att sanden i befintliga vallar där blyhalten överstiger 300 mg/kg grävs ur och mellanlagras i väntan på efterföljande tvätt eller deponering. Även vallar där miljökulfång skall installeras behandlas på liknande sätt. Volymen massor måste i regel uppgå till mer än 10 000 ton för att det skall vara motiverat att sätta upp ett tvättverk. I annat fall får sanden transporteras till en "central" tvättanläggning eller deponeras. Vidare kan man med dagens reningsmetod inte rena sanden om den innehåller organiskt material, exempelvis sågspån. I detta fall återstår enbart deponering. Nuvarande reningsmetod förmår i bästa fall att rena skjutvallssanden ned till en blyhalt av 300 mg/kg vilket i sig innebär en restriktion

tion i återanvändandet. Vidare visar undersökningar att den utlakbara andelen bly i den otvättade kontra tvättade sanden i stort sett är lika. Detta betyder att utlakningspotentialen i stort sett är oförändrad efter tvättning vilket i sin tur medför att den totala blyutlakningen är oförändrad. En strävan borde vara en rening ned till en nivå där sanden fritt kan återanvändas samt att utlakningspotentialen reducerats. Enligt Naturvårdsverkets riktvärden får då blyhalten inte överstiga 80 mg/kg. En närmare studie av blyets förekomst i skjutvallar visar att dagens tvättmetod inte förmår uppnå dessa villkor. Med hänsyn härtill är det tveksamt om den nu använda reningsmetoden för bly i skjutvallar uppfyller miljöbalkens krav på proportionalitet och därför bör man avvakta en mer effektiv reningsmetod. Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att det idag inte finns någon fungerande metod för rening av bly i skjutvallssand som innebär att sanden fritt kan återanvändas. Samtidigt har genomförda undersökningar samstämmigt visat att miljöbelastningen från en enskild skjutbana i regel är mycket måttlig. I det aktuella fallet är skjutbanorna belägna inom Bofors skjutfält vilket medför att den "extra" belastningen från dessa bör vara försumbar och därför bedömas utifrån områdets allmänna status. Vidare innehåller banorna sågspån vilket medför att rening av sanden inte är möjlig med dagens teknik. Därför finns idag ingen anledning att genomföra en rening av de befintliga skjutbanorna utan de kan lämnas i avvaktan på en fullt fungerande reningsmetod. Banornas eventuella miljöpåverkan bör vidare relateras till den allmänna miljöbelastningen inom Bofors skjutfält.

Till stöd för sitt överklagande har R.E. anfört i huvudsak följande. Jägargillet har enligt en tidningsartikel redan upphört att skjuta med blyhagel varför saneringen bör påbörjas efter den tid som länsstyrelsen i sitt tidigare beslut förordnat. Den stora blymängden kommer från hagelskyttet och det är viktigt att sanering av nedslagsplatsen påbörjas snarast möjligt. De synpunkter som U.Q. lämnar gäller kulskyttet, vilket är något helt annat. Naturvårdsverket har i yttrande anfört att vid skjutbanor där det finns risk för förorening av yt- och grundvatten bör omhändertagande ske utan dröjsmål. Risker är uppenbar eftersom mätningar visar på förhöjda föroreningsnivåer. Länsstyrelsen skriver i sitt beslut att mätpunkten nedströms skjutbanorna visar högre blyhalter än uppströms. Två år är en tillräcklig respittid för att påbörja ett omhändertagande av det spridda blyet. Sanering av blyet är nödvändig för att skydda de av R.E. inplanterade kräftorna i Imälven.

Länsstyrelsen har i yttrande anfört att den inte funnit anledning att ompröva sitt ställningstagande.

Jägargillet har till bemötande av R.E. överklagande anfört i huvudsak följande. Jägargillet har inte redan för två år sedan gått över till blyfri ammunition. På föreningens skjutbana finns två trapbanor. På den ena banan skjuts N-trap, dubbeltrap och A-trap. På den andra banan skjuts endast N-trap. Enligt nu gällande regeringsbeslut upphörde användandet av blyammunition för N-trap den 1 juli 2002. För A-trap och dubbeltrap upphör användandet av blyammunition den 1 januari 2005. Detta under förutsättning att dispens för fortsatt användning inte kan beviljas. De två skjutbanorna har delvis gemensamt nedslagsområde. Beträffande kulskytten upphör användandet av kulor innehållande bly den 1 januari 2008. Jägargillet kommer att använda blyammunition inom ramen för gällande lagstiftning. Vad gäller farhågorna avseende kräftbeståndet kan följande anföras. Imälven avvattnar ett naturligt surt område som till stor del utgörs av skogs- och myrmark. Vattnet i älven kommer därför att innehålla höga halter av humus samt metaller som järn och mangan. Ökad försurning genom nedfall medför vidare en ökad transport i vattendraget av metaller. Skjutbanorna är belägna på Imälvens östra strand. Skjutbanorna ligger på en i relation till älven högt belägen moränmark. Dessa marktyper utgörs alltid av s.k. infiltrationsområden och direkt ytavrinning kan bara förekomma under exceptionella förhållanden på tjälad mark. Under alla andra förhållanden infiltrerar nederbörden ned genom marken och kommer ut i ytvatten först som grundvatten. Under passagen genom markprofilen binds flertalet metaller fast i marken. Bly från hagelammunition torde alltså inte urlakas till Imälven i någon större omfattning. Skjutbanorna är alltså belägna på en idealisk plats för att minimera läckaget av bly till ytvatten. Det främsta hotet mot kräftorna torde istället vara den höga surhetsgraden i Imälven.

DOMSKÄL

Bofors Jägargilles överklagande avser ändring av villkoren 5 och 6 i länsstyrelsens beslut från den 24 september 1998. Miljööverdomstolen har den 14 oktober 2002 upphävt miljödomstolens dom från den 8 december 1999, som ersatt länsstyrelsens beslut från den 24 september 1998. Miljööverdomstolen har även beslutat om nya villkor som gäller för det ursprungliga tillståndsbeslutet från den 1 oktober 1984. Dessa villkor avser även de frågor som inte prövades i sak av miljööverdomstolen, t ex sanering

av blyhagel. Villkoren under punkten 6 och 7 i miljööverdomstolens dom är, förutom att ett specifikt datum satts in och vissa språkliga justeringar gjorts, identiska med villkoren 5 och 6 i länsstyrelsens beslut från den 24 september 1998. De överväganden som länsstyrelsen gjort i det nu överklagade beslutet är därför desamma som om länsstyrelsen prövat villkoren i miljööverdomstolens dom från den 14 oktober 2002. Med hänsyn till detta anser miljödomstolen att överklagandena kan prövas i sak. Miljödomstolen prövar därför Bofors Jägargilles överklagande som en begäran att tillståndsvillkoren nr 6 och 7 i miljööverdomstolens dom från den 14 oktober 2002 skall upphävas och **R.E.** överklagande som en begäran att tidpunkten för när villkor nr 6 skall börja gälla tidigareläggs. Villkoren i miljööverdomstolens dom lyder:

6. Skjutvallarna vid älgbanan, inskjutningsbanan och 50-metersbanan skall saneras från blyrester vart tionde år med början två år från den 1 september 2004. Detta skall pågå till dess att tillförseln av bly helt har upphört.

7. Sanering av lerduvebanorna från bly skall ha påbörjats senast två år efter det att övergång skett till blyfri ammunition. Sanering skall ske på sätt som godkänts av tillsynsmyndigheten.

Miljödomstolen kommer härnäst att hänvisa till villkoren med de nummer och den lydelse de har i miljööverdomstolens dom.

Enligt 24 kap 8 § miljöbalken (MB) får tillståndsmyndigheten efter ansökan av tillståndshavaren upphäva eller mildra villkor endast om det är uppenbart att villkoret inte längre behövs eller är strängare än nödvändigt eller om ändringen påkallas av omständigheter som inte förutsågs när tillståndet meddelades.

Det är verksamhetsutövaren som enligt 2 kap 1 § MB skall visa att de förpliktelser som följer av andra kapitlet uppfylls. Enligt 3 § skall alla som bedriver verksamhet utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. För att en teknik skall anses som bästa möjliga, krävs att den är både industriellt möjlig att använda i branschen och från ekonomisk synvinkel möjlig. Enligt 7 § gäller kraven i bl a 3 § i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning skall särskilt beaktas nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Enligt förordningen (1998:944) om förbud m m i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter är det redan nu förbjudet med blyhagel vid jakt/skytte på våtmarker (14 c §). Från den 1 januari 2006 gäller förbud mot användning av ammunition som innehåller blyhagel vid jakt, samt att yrkesmässigt saluföra eller överlåta sådan ammunition (14 b och d §§). Från den 1 januari 2008 får kulammunition som innehåller bly inte användas vid jakt eller skytte, om den inte samlas upp i miljökulfång eller tas om hand på annat sätt som är godtagbart från hälso- och miljösynpunkt (14 e). Naturvårdsverket får under vissa förutsättningar som anges i 14 f § meddela föreskrifter om undantag från förbuden.

Av det nu överklagade beslutet framgår att det när länsstyrelsen fattade sitt beslut den 24 september 1998 inte fanns lämplig teknik för sanering av nedslagsplatser för blyhagel. Länsstyrelsen ansåg dock 1998 att det fanns fungerande teknik i praktisk användning för sanering av skjutvallar. Någon kostnadsanalys förelåg inte i besluts materialet. Av länsstyrelsens överväganden i beslutet den 4 juni 2002 framgår att de anser att, eftersom flera forskningsprojekt pågår och tiden för uppfyllande av villkor 6 skjuts upp två år, påbörjade forskningsprojekt hinner utvärderas och ge vägledning för hur och i vilken omfattning sanering skall ske. Beträffande lerduvebanor, villkor 7, bedömer länsstyrelsen att, eftersom det villkoret inte träder i kraft förrän 2007, det även där finns tillräcklig tid för att ta del av kommande forskningsrön och planera saneringen därefter.

Miljödomstolen anser att villkoren 6 och 7 är alltför oprecisa för att kunna följas upp. Det framgår inte av villkorstexten till vilken grad rening måste ske och osäkerheten beträffande lämplig teknik, dess kostnad och effektivitet är för närvarande alltför stor. Innan krav på rening ställs bör lämplig teknik och kostnader samt möjligt saneringsresultat kunna bedömas. Vidare måste bedömning kunna ske av om eventuell sanering lämpligen skall ske på platsen eller externt och huruvida den renade sanden kan användas eller måste deponeras. Länsstyrelsen har, vare sig i beslutet 1998 eller 2002, rimligen kunnat göra några sådana överväganden. Jägargillet har i dagsläget ingen möjlighet att överblicka de ekonomiska konsekvenserna av villkoren. Det är därför uppenbart att villkoren är strängare än nödvändigt. Några alternativa, mildare villkor

avseende sanering är enligt miljödomstolen inte möjliga att föreskriva i dagsläget. Villkoren skall därför upphävas.

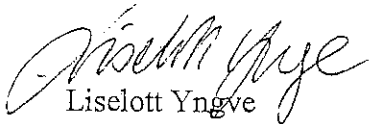
Det finns dock skäl för tillsynsmyndigheten att bevaka frågan och en eventuell omprövning för att föreskriva om villkor för ett omhändertagande av bly kan tas upp då det finns lämplig beprövad teknik. Frågan bör även kunna aktualiseras av tillsynsmyndigheten som sanering av förorenat område enligt 10 kap MB.

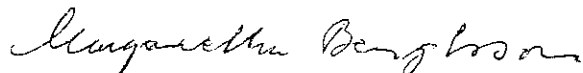
Sammanfattningsvis anser miljödomstolen således att villkoret är strängare än nödvändigt och att det därför skall upphävas.

Vid denna utgång skall **R.E.** överklagande avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se domsbilaga 2 (TSH-MD 2)

Överklagande, ställt till Miljööverdomstolen, Svea hovrätt, skall ha inkommit till miljödomstolen, Stockholms tingsrätt, senast den 13 oktober 2003. Prövningstillstånd krävs.


Liselott Yngve


Margareta Bengtsson

I avgörandet har deltagit tingsfiskalen Liselott Yngve, ordförande, och miljørådet Margareta Bengtsson. Domen är enhällig.



Länsstyrelsen
Örebro län

Miljöprövningsdelegationen

BESLUT
2002-06-04

Dnr: 5511-04943-2001

Dos.nr: 83-70-016

Bofors Jägargille

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avd *

Ink 2002-08-16

Akt. M264-02
Aktbil. 15

För kännedom till:
Miljö- och byggnadsnämnden
i Karlskoga kommun,
Naturvårdsverket
Miljöskydd

**Ändring av villkor i tillstånd enligt miljöskyddslagen
för verksamheten vid Bofors Jägargilles skjutbanor på
fastigheten Bofors Skjutfält 4:2, Karlskoga kommun.
SNI-kod 92.621-1 C**

Beslut

Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen avslår Bofors Jägargilles yrkande om ändring av villkor 5 och 6 i tillståndsbeslut för Bofors Jägargille daterat 24. september 1998. (dnr 243-08315-97).

Tiden för när villkor 5 skall börja gälla skjuts dock upp till två år efter det att detta beslut börjat gälla.

Redogörelse för ärendet

Tidigare beslut

Länsstyrelsen lämnade den 24 september 1998 tillstånd (dnr 243-08315-97) enligt miljöskyddslagen till verksamheten vid Bofors Jägargilles skjutbanor.

De delar av detta tillstånd som avser begränsning av skjuttider och ljudnivåer har överklagats både av närboende och Jägargillet och prövas för närvarande av Miljööverdomstolen.

Ärendets handläggning

Ansökan har kungjorts den 6 december 2001 i Karlskoga tidning. Karlskoga-kuriren och Nerikes Allehanda.

Länsstyrelsen har genomfört remissförfarande med Karlskoga kommun, Miljö- och byggnadsnämnden, som den 16 januari inkom med yttrande över ansökan. Yttranden har också inkommit från **U.E och R.E.** den 11

december 2001 samt
2001.

S.W. och H.B.

den 20 december

Sökanden har beretts tillfälle att lämna synpunkter på inkomna yttranden och inkom den 26 februari 2002, den 5 mars 2002 samt den 25 mars 2002 med sådana.

Ansökan

Av ansökningshandlingarna framgår bl.a. följande:

"Bofors Jägargille yrkar med stöd av 24 kapitlet 8 paragrafen i Miljöbalken att punkterna 5 och 6 i Länsstyrelsens beslut 243-08315-97 utgår som villkor i tillståndet."

Punkterna har följande lydelse:

5. Skjutvallarna vid älgbanan, inskjutningsbanan och 50-metersbanan skall saneras från blyrester vart tionde år med början två år efter det att detta beslut börjat gälla. Detta skall pågå till tillförseln av bly har upphört.

6. Sanering av lerduvebanorna från bly skall ha påbörjats senast två år efter det att övergång skett till blyfri ammunition. Saneringen skall ske på sätt som godkänts av tillsynsmyndigheten."

Jägargillet motiverar sitt yrkande bl.a. enligt följande:

"Eftersom inget påtagligt läckage kan påvisas föreligger inget omedelbart behov av sanering.

Med nuvarande metod motsvarar inte den miljömässiga vinsten kostnaden för saneringen och ett krav härpå kan således strida mot skälighetsregeln i Miljöbalkens allmänna hänsynsregler.

Forskning pågår och nya och bättre metoder kan komma att utvecklas. Föreningen saknar ekonomiska förutsättningar att med nuvarande metoder på egen hand bekosta en sanering."

Som stöd för yrkandena bifogas 4 rapporter/dokument.

Bilaga 1. Lead distribution and mobility in a soil embankment used as a lead bullet stop butt at a shooting range. Astrup, Boddum and Christensen, Department of Environmental Science and Engineering, Technical university of Denmark.

I rapporten hävdas att bly från en skjutvall har spritts mindre än en meter i marken på 30 år samt att blyet i sig verkar pH-höjande och därmed bidrar till sin egen fastläggning.

Bilaga 2. Dokumentation från Svenska Jägareförbundets och kommunförbundets seminarium om blyhantering den 14 november 2000 på KSLA.

I dokumentet redovisas bland annat kostnaderna för att sanera blyförorenad mark samt framförs en vädjan att avvakta pågående forskning innan några beslut om sanering tas.

Bilaga 3. Metaller i vattenmossa inom Bofors Skjutfält 2000, Rapport 2000-10-10, ELK AB.

I rapporten redovisas bland annat halten bly i vattenmossa 1995-2000. Halterna i Imälven är klassificerade som måttligt höga. Mätpunkten nedströms skjutbanorna visar högre halt än uppströms. Mätpunkten nedströms är dock bara undersökt vid ett tillfälle.

Bilaga 4. Kulfängen i Sverige är inget miljöhot, En sammanställning av vetenskapliga och andra undersökande rapporter. Professor Sven Larsson, Chalmers Tekniska Högskola.

I sammanställningen framförs att bly i skjutvallar och runt hagelbanor inte är något miljöproblem samt att det därför inte finns skäl att kräva sanering med nuvarande metoder.

Yttranden

Av miljö- och byggnadsnämndens yttrande framgår bl.a. följande:

Miljö- och byggnadsnämnden avstyrker Bofors Jägargilles yrkande om att villkoren nr 5 och nr 6 skall utgå från tillståndet daterat den 24 september 1998 med följande motivering:

"Bofors Jägargille bifogar till sin ansökan en utvärdering av undersökning "Metaller i vattenmossa inom Bofors Skjutfält 2000". Dessa undersökningar har pågått under åren 1995 till 2000 och har under tiden kompletterats med en mätpunkt (nr 15) nedströms Jägargilles skjutbanor i Imälven där prov har tagits vid endast ett tillfälle. Jämfört med punkt 1 som ligger uppströms

Jägargilles skjutbanor har punkt 15 högre värden avseende aluminium, krom, koppar och bly.

Rapporten med endast resultat från en provtagning gör det inte möjligt att bedöma om ökningen av blyhalten beror på verksamheten på Jägargillet skjutbanor, men kan tills vidare antas visa att det är så.

Naturvårdsverket har yttrat sig i överklagningsärendet till Miljööverdomstolen och har, trots att blysaneringen inte ingår i detta ärende, kommenterat även detta. Naturvårdsverket anser att vid de skjutbanor där blyföreningar inte utgör någon omedelbar miljörisk bör omhändertagandet kunna ske när avvecklingen av blyammunition i huvudsak har genomförts. Vid skjutbanor där det finns risk för förorening av yt- och grundvatten eller där verksamheten skall avvecklas för annan markanvändning bör omhändertagandet ske utan dröjsmål. De övriga bilagor som Jägargillet bifogar i sin ansökan kan inte anses innehålla sådan ny kunskap att man kan tillmötesgå föreningens yrkande om att villkoren om blysanering skall utgå från tillståndet.

Behovet av att efter övergång till blyfri ammunition sanera lerduvebanorna från blyrester på ett sätt som godtas av tillsynsmyndigheten kvarstår. För saneringen av skjutvallar finns teknik och villkoret är motiverat."

Övriga yttranden

U.E och R.E. har framfört att Bofors Jägargille inte bör få någon mildring av villkoren. Som motiv framförs bland annat att kräftor i Imälven skulle kunna få förhöjda blyhalter. Vidare hänvisas till Naturvårdsverkets yttrande till Miljööverdomstolen daterat den 17 maj 2001.

S.W. och H.B. har också framfört att Bofors Jägargille inte bör få någon mildring av villkoren. Som motiv framförs bland annat att de inte vill få sin dricksvattentäkt påverkad av bly från skjutbanorna.

Jägargilletts bemötande av uppgifter

Bofors Jägargille har sammanfattat sina synpunkter på kommunens yttrande enligt följande:

"Bofors Jägargille motsätter sig Karlskoga Miljö och byggnadsnämnds avstyrkan av vår ansökan och vidhåller vårt yrkande på att punkterna 5 och 6 skall utgå ur tillståndet. I sitt yttrande framför nämnden att teknik finns för sanering av vallar utan att ange vilken teknik som avses eller till vilken nivå saneringen skall utföras. Vidare skriver nämnden att villkoret är motiverat

utan att ange vad som motiverar saneringen. Eftersom inget läckage har konstateras ifrågasätter vi nämndens beslut. Beträffande sanering av nedslagsområdet anser vi att beslutet är orimligt med tanke på att det i dag inte finns någon användbar metod för sanering."

Med synpunkterna har också bifogats en dom från Miljödomstolen samt ett brev från Johan Helldén AB. Av miljödomstolens dom framgår att Miljöprövningsdelegationens villkor om omhändertagande av blyföreningar i skjutvallar har upphävts i ett fall samt att Miljödomstolen ställt krav på föreningen att undersöka nedslagsområdet med syfte att ta fram ett underlag för beslut om eventuell behandling eller sanering av området.

Av brevet från Johan Helldén AB framgår att en studie pågår kring miljöpåverkan från bly i skjutbanor. Vidare rekommenderar Johan Helldén AB myndigheter mm att avvakta med beslut om saneringskrav tills denna studie är slutförd. Studien väntas vara klar i slutet av 2002.

Beträffande yttrandena från **U.E och** och **S.W. och H.B.** framför Jägargillet att oron för blyspredningen är obefogad. På grund av topografin och avrinningsförhållandena kan inte yt- eller grundvatten vid klagandens fastigheter påverkas av bly från Jägargillet skjutbanor.

Miljöprövningsdelegationens bedömning

I länsstyrelsens beslut 24 september 1998 (dnr 243-08315-97) motiveras villkoren för blysanering enligt följande:

"Länsstyrelsen bedömer inte blyspredningen som en omedelbar miljöfara. Enligt regeringens förslag (Prop. 1997/98:145) kommer skjutning med blyhagel att totalförbjudas för all jakt och i stort sett allt skytte från den 1 januari 2000 samt inom vissa sportskyttegrenar (olympiska programmet) från den 1 januari 2004. Även om åtgärderna inte är beslutade bedömer Länsstyrelsen att ett totalförbud ligger så nära i tiden att sanering av lerduvebanorna kan uppskjutas till användningen av blyhagel har upphört. Därmed får också Jägargillet ytterligare tid på sig för att planera och samordna saneringen samt ta del av ny teknik.

För sanering av skjutvallar finns redan fungerande teknik i praktisk användning. Därför bedömer Länsstyrelsen att en sanering av skjutvallar kan påbörjas relativt snart. För att Jägargillet ska kunna planera saneringen och budgetera kostnaden bedömer Länsstyrelsen att saneringen kan skjutas upp till två år efter att beslutet vunnit laga kraft."

Underlag för denna bedömning var bland annat försvarets arbete med jordtvätt av material från skjutvallar. Någon kostnadsanalys förelåg inte i beslutsunderlaget. Det framkom dock redan vid beslutet 1998 att teknik saknades för sanering av nedslagsplatser för blyhagel.

Flera forskningsprojekt pågår och förhoppningsvis kommer kunskapen om påverkan från skjutbanor att öka kraftigt inom loppet av något år. MPD bedömer därför att det är rimligt att skjuta på saneringen av skjutvallar ytterligare två år (villkor 5). Under den tiden hinner påbörjade forskningsprojekt utvärderas och ge vägledning för hur och i vilken omfattning sanering ska ske.

Beträffande villkor 6, sanering av lerduvebanorna, utfaller inte kravet på sanering förrän två år efter det att övergång skett till blyfri ammunition. Eftersom förbudet mot blyhagel vid de sportskyttegrenar Jägargillet bedriver inte träder i kraft förrän 2005 bedömer MPD att Jägargillet även här kommer att få erforderlig tid för att ta del av kommande forskningsrön och planera saneringen därefter.

Det är angeläget att Jägargillet tar fram tillräckligt underlag för kommande sanering. Ansvar för att bedöma underlaget samt godkänna saneringsmetod/er ligger på tillsynsmyndigheten.

Kortsiktiga risker

De analyser av vattenmossa som gjorts visar inte vilka halter av bly som förekommer i Imälvens vatten. Halten av bly i vattenmossa bedöms som måttligt hög i närheten av skjutbanorna. Däremot förekommer högre halter längre upp i vattensystemet vilket tyder på att orsaken till blyhalten i Imälven till en del finns längre upp i vattensystemet även om en viss förhöjning har uppmäts efter skjutbanorna. Från mätpunkten efter skjutbanorna finns dock bara resultat från en mätning och osäkerheten i mätvärdet är därför stor. Det kan dock inte uteslutas att Imälven kan påverkas av skjutbanorna. Därför är det angeläget att ytterligare undersökningar utförs inom ramen för Jägargilletts egenkontroll för att påvisa i vilken utsträckning Imälven påverkas av bly från skjutbanorna.

Kräftorna

Den relativt låga halten av bly i vattenmossa tyder inte på att det skulle föreligga någon risk för att kräftorna påverkas. Den undersökning som gjorts vid hagelskjutbanan i Gyttoorp visar inte heller på förhöjda blyhalter i ytvatten. MPD bedömer därför inte att sanering kan krävas omgående med anledning av risken för kräftbeståndet. Det är dock angeläget att undersökningarna i Imälven fortsätter för att ge ett bättre underlag för framtida beslut.

Vattentäkter

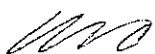
MPD bedömer att det inte finns någon risk för att vattentäkter väster om Imälven kan komma att förorenas av bly från skjutbanorna. De topografiska förhållandena medför att förorenat grundvatten eller ytvatten knappast kan transporteras längre västerut än till Imälven. Det finns därför inte skäl att ta hänsyn till de synpunkter som framförts om risken för dessa vattentäkter.

Hur man överklagar, se bilaga

Beslut om kungörelsedelgivning, se bilaga

Miljöprövningsdelegationens beslut i ärendet har fattats av länsassessor Martine Christensen (ordförande) och miljövårdsdirektör Kerstin Kvarnström (miljösakkunnig).

Föredragande har varit miljöhandläggare Peter Ekelund.



Martine Christensen



Kerstin Kvarnström